

5793

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ

Լ. ԲԵՐԻԱ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԲՈԼՇԵՎԻԿՆԵՐԸ
ՍՈՑԻԱԼԻՋՄԻ ՀԱՄԱՐ ՄՂՎՈՂ
ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ

3K01(47.92)

F-55

ԳՅՈՒՂՀՐԱՏ

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

3KPI (47-92)

25 AUG 2005

P-55

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ ՄԻԱՅԷՔ

P-55

Լ. ԲԵՐԻԱ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԲՈԼՅԵՎԻԿՆԵՐԸ
ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՄԱՐ ՄՂՎՈՂ
ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ

(ՀՈԴՎԱԾԸ ՏՊՎԱԾ Ե «ԲՈԼՇԵՎԻԿ»-Ի № 11-ՈՒՄ)

1007 3274

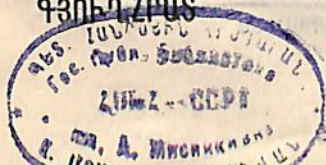
30254

~~226~~
226

93062 ZPUS

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

10 1 MAR 2013

Թարգմ. խմբագիր
Ռ. ԱԹԱՅԱՆ

3152-91

Սրբազրիչ՝ Խ. Այվազյան
Թույլատրված է. Գլավլիտի լիազոր № 283
Հանձնվել է արտադրության 1934 թ. հուլիսի 21-ին
Ստորագրված է տպագրելու 1934 թ. հուլիսի 22-ին
Հրատ. № 129, տիրաժ 5000, պատվեր № 482

ՅԵՐԵՎԱՆ, ԳՅՈՒՂՆՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ 50

Լ. ԲԵՐԻԱ

Այսորովա Անդրկովկասն արագորեն առաջ է ընթանում արդյունարերության զարգացման և գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման ուղիով:

Լենինի-Ստալինի ազգային քաղաքականությունն ապահովեց ԱՍՖՆՀ-ի սոցիալիստական աճումն ու ծաղկումը:

Ի՞նչ էր ներկայացնում Անդրկովկասն անցյալում: Լենինն Անդրկովկասն անվանում էր ավելի գյուղացիական յերկիր, քան Ռուսաստանը:

Այդ խոսքերով վորոշվում էր ԱՍՖՆՀ-ի դրությունն անցյալում, վորպես ցարիզմի տնտեսապես և կուլտուրապես չափազանց հետամնաց կիսագաղութի:

Յերկրի ամենաճոխ հարստություններն՝ նավթի, մարգանեցի, պղնձահանքի գիշատիչ շահագործումը, ֆեոդալական-ճորտատիրական հարաբերություններն տիրապետությունը գյուղում, վորոնք հողատարությամբ պահպանում էր ցարիզմը և վորոնք պահպանվել էին համարյա մինչև խորհրդային իշխանությունը,— ահա թե ինչն է ընդրողում Անդրկովկասն անցյալում:

Ճնշելով մասսաների դժգոհությունը, ցարական կառավարությունն իր գործակալության միջոցով ամեն կերպ հրահրում էր ազգամիջյան պայքարը: Նրա քաղաքականությունը, վորի սկզբունքն էր «բաժանիր և իշխիր», նշվեց մեծապետական շովինիզմի ու տեղական նացիոնալիզմի խրախճանքով, արյան հեղեղներով:

Միտակցութեան ու կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում, մեծապետական շովինիզմի ու տեղական նացիոնալիզմի դեմ մղվող պայքարում, ծանր ու պատասխանատու դեր վիճակից Անդրկովկասի բազմազգ պրոլետարիատին: Նա փայլուն եջեր գրեց հեղափոխական շարժման պատմութեան մեջ: Նա պահպանում էր բոլոր անգլոթյունների բանվորների ինտերնացիոնալ յեղբայրութեան տրագիցիաները: Նրա ծոցում բլոքերդանում էր Անդրկովկասի բանվոր դասակարգի մարտական ավտագարդը՝ նրա բոլշևիկյան այն կազմակերպութիւնները, յորոնք կազմավորվել և կոփվել էին ընկեր Ստալինի անմիջական ղեկավարութեամբ:

Նավթագործ Բազմի պրոլետարիատը միշտ գլուխել և ցարական Ռուսաստանի հեղափոխական շարժման առաջին շարքերում, իրավամբ գրավելով Անդրկովկասի պրոլետարների առաջնորդ կատարի առաջնորդ դերքը: Ընկեր Ստալինը՝ Թիֆլիսի յերկաթուղայինների 1926 թ. հունիսի 8-ի ժողովում իր արտասանած ճառում, հետևյալ ձևով բնորոշեց Անդրկովկասի բոլշևիկյան պրոպուլիսի դպրոցը:

«Յես իրոք յեղել եմ և մնում եմ վորպես Թիֆլիսի յերկաթուղային արհեստանոցների առաջնորդ բանվորների աշակերտներից մեկը:

Թույլ տվեք դիմել անցյալին:

Յես վերհիշում եմ 1898 թվականը, յերբ առաջին անգամ ստացա յերկաթուղային արհեստանոցների բանվորներից բաղկացած մի խմբակ: Այդ 28-ը տարի առաջ էր . . . : Այդտեղ, այդ ընկերների շրջանում, այն ժամանակ յես ստացա իմ առաջին մարտական հեղափոխական մկրտութիւնը: Այդտեղ, այդ ընկերների շրջանում, այն

ժամանակ յես դարձա հեռւ խոխութեան աշակերտը: Ինչպես տեսնում եք՝ իմ առաջին ուսուցիչներն էյին Թիֆլիսի բանվորները: Թույլ տվեք այժմ իմ անկեղծ, ընկերական շնորհակալութիւնը հայտնել նրանց . . . :

Նավթագլուխարեութեան բանվորներին մեջ իմ կատարած յերկու տարվա հեղափոխական աշխատանքն ինձ կոփեցին, վորպես գործնական մարտիկ և վորպես գործնական ղեկավարներից մեկը: Մի կողմից շփումն ունենալով Բազմի այնպիսի առաջնորդ բանվորների հետ, ինչպիսիք էյին Վացեկը, Սարատովեցը և ուրիշները և մյուս կողմից՝ բանվորների ու նավթարդյունաբերողների միջև տեղի ունեցող ամենախոր կոնֆլիկտներին փոթորկում, յես առաջին անգամ իմացա, թե ինչ և նշանակում ղեկավարել բանվորների մեծ մասաները: Այնտեղ՝ Բազմում, այդպիսով յես ստացա իմ յերկրորդ մարտական հեղափոխական մկրտութիւնը: Այդտեղ յես դարձա հեղափոխութեան յենթավարպետը: Ընկեր Ստալինի անունը սերտորեն շաղկապւած և

Անդրկովկասի հեղափոխական պայքարի ամբողջ պատմութեան հետ, բոլշևիկյան կազմակերպութիւնների պատմութեան հետ: Նա այդ կազմակերպութիւնների հիմնադիրն և: Նա կազմակերպում և ընդհատակյա կռիւներ և ընդհատակյա ապարաններ Թիֆլիսում ու Բազմում: Նա ղեկավարում և առաջին անգամ թուրքիկների հրատարակումը, առաջին քաղաքական գործադուլները, ցույցերը: Նա վճարար պայքար և մղումն էր ինչպիսի դեմ, անողորմարար մերկացումն էր այն: Նա ղեկում և Անդրկովկասի բոլշևիկներին հեղափոխական տեսութեամբ: Նա լինիւյսն բոլշևիկյան կուսակցականու-

թյան ամենակայուն; ամենահավատարիմ ու ամենահետևողական գործադրողն է: Նրա ջանքերով նավթագործ Բագուն դարձավ բոլշևիզմի հզոր առաջապահ դիրքը Կովկասում, բոլշևիկյան կազմակերպությունների անխորտակելի պատվանդանը:

Մենշևիկները, մուսավաթականների և դաշնակիււրի ու նրանց նացիոնալիստական քաղաքականութեան տիրապետութեան շրջանը նույնպես նշվեց Անդրկովկասի ժողովուրդները ազգամիջյան կոտորածով:

« . . . Նացիոնալիստական կառավարութեանների գոյութեան յերեք տարին Վրաստանում (մենշևիկները), Ադրբեջանում (մուսավաթականները) և Հայաստանում (դաշնակիւները) դուր չանցան: Նացիոնալիստական այդ կառավարութեանները վարելով իրենց ազգային՝ քաղաքականութեանը, գործելով աշխատավորների մեջ ազդեցիվ նացիոնալիզմի վրդով, բանը հասցրին վերջապես այնտեղ, վոր այդ փոքրիկ յերկրներից ամեն մեկը շրջապատված էր նացիոնալիստական թշնամական մթնոլորտի մի ողակով, վորը զրկեց Վրաստանին ու Հայաստանին ռուսական հացից և Ադրբեջանի նավթից, իսկ Ադրբեջանին և Ռուսաստանին՝ Բաթումի վրայով ստացվող ապրանքներից: Ել չեմ խոսում զինված ընդհարումների (հայ-վրացական պատերազմի) և կոտորածի մասին (հայ-թուրքական կոտորածը), վորպես նացիոնալիստական քաղաքականութեան բնական հետևանքներ: Զարմանալի չէ, վոր նացիոնալիստական այդ թունավոր մթնոլորտում ինտերնացիոնալ հին կապերը կտրվեցին, իսկ բանվորների գիտակցութեանը թունավորվեց նացիոնալիզմի թուլնով», — ասում էր

ընկեր Ստալինն իր 1921 թ. հուլիսի 6-ի «Կոմունիզմի հերթական խնդիրները Վրաստանում ու Անդրկովկասում» վերնագրով իր զեկուցման մեջ. («Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի տասը տարին»), Զակկիգա, հջ 9—10, 1932 թ.):

Մենշևիկները, մուսավաթականներն ու դաշնակիւները քայքայման հասցրին Անդրկովկասի ժողովրդական տնտեսութեանը: Նավթի հանույթը 1913 թ. 446 միլիոն փթից 1920 թվականին իջել էր մինչև 175 միլիոն փթի: Մարդանեցի ընդհանուր հանույթը 59 միլիոն փթից իջավ 7 միլիոն փթի: Բամբակի ցանքը, վորը 1913 թվականին հասնում էր 139 հազար հեկտարի, համարյա բոլորովին դադարեց և այլն, և այլն:

Ուրհրդային իշխանութեան, սոցիալիստական շինարարութեան 13 տարին փոխեցին Անդրկովկասի կերպարանքը: Այն յերկիրը, վորը վոչ մի խոշոր արդյունաբերութեան չունեւր բացի նավթարդյունաբերութեանից, ծածկվեց արդյունաբերական ոջախների ցանցով:

Նահանգական խուլ Յելիզավետպոլ քաղաքը դարձավ խորհրդային Դյանջա՝ տեքստիլ ու յուղագործական արդյունաբերական կենտրոն:

Փոքրիկ խուլ Նուխի քաղաքը դարձավ մետաքսարդյունաբերութեան կենտրոն:

Լենինականը վերածվեց մանածագործական կենտրոնի:

Վրաստանի նախկին Զեստաֆոնի ավանը յուրացնում է համամիութենական նշանակութեան ունեցող հսկան՝ ֆերրո-մարգանցի գործարանը:

Տղվարչելիի վայրի կիրճերում կառուցվում են անխահանքեր: Հանքագործները պատրաստ են վեր ուղարկել անխի առաջին հանույթը:

Պաթալիսը, Իմերեթիայի ազնվականության այդ նախկին միջնաբերդը, մի քաղաք, վորտեղ, «Գրանատի» բառարանի համաձայն, 1909 թվականին կար ընդամենը 202 բանվոր, դարձել է Վրաստանի յերկրորդ արդյունաբերական կենտրոնը: Նա նախարարություններում թյանը մատակարարում է բարիթ և գուժրին, վորոնք փոխարինում են Ամերիկայից ներմուծվող «Ֆլորեդի-ներ»: Նրա ձեռնարկություններում աշխատում է ավելի քան 30 հազար բանվոր: Բաղաքի շրջակայքում կառուցվել է և արդեն գործարկվել է Ռիսնի հիդրոէլեկտրակայանը (48 հազար կիլովատ կարողություն):

Յերևանը, վորը ցարական շրջանում հազիվ ուներ 30 հազար բնակիչ, վորոնք խեղդվում էյին նեղ ու փոշոտ փողոցներում, այժմ արդեն ունի մոտ 130 հազար բնակիչ, շրջապատվում է նոր գործարանների ողակով, կառուցում է համամիութենական նշանակություն ունեցող մի հակա, սինթետիկ կառուցուկի կոմբինատը: Բաղաքն սափալտվում է: Նրա փողոցներով անցնում է տրամվայը:

Թիֆլիսը, Կովկասյան փոխարքայության նախկին վարչական ու ստեղծական այդ կենտրոնը, այն Թիֆլիսը, վորտեղ բացի յերկաթուղային գլխավոր արհեստանոցներից այլ խոշոր ձեռնարկություններ չկային, դառնում է Բազմից հետո Անդրկովկասի յերկրորդ արդյունաբերական կենտրոնը:

Սակայն առանձնապես ուժեղ թափով աճեց Բա-գուս, վորն ստեղծեց նոր նախահանքեր, առաջավոր նախագործական տեխնիկայի գործարաններ, վորտեղ կառուցված են որինակելի բանվորական ավաններ, նոր տները ամբողջ թաղեր, կուլտուրայի պալատներ, վորը ծածկված է պարկերով ու պարտեզներով:

Անդրֆիդերացիայի ամբողջ արդյունաբերության

նրտադրանքն ավելի քան յերեք անգամ վերադաս-ցում է մինչպատերազմյան արտադրանքից, իսկ ելեկտրոններգիայի քանակն ավելի քան 4 անգամ: Անդըր-կովկասը ցարական հետամնաց մի կիսագաղութից, վորն անցյալում ավելի գյուղացիական է յեղել, քան Ռուսաստանը, վերածվեց ինդուստրիալ ագրարային յերկրի:

Ելեկտրոֆիկացիան, նախքան մարզանեցը, քիմիան, անոթաբեր, մեքենաշինությունը, տեքստիլ արդյունա-րեությունը փոխեցին Անդրկովկասի կերպարանքը և արագացրին գյուղատնտեսության սոցիալիստա-կան վերակառուցումը: ԱՍՖՆՀ-ն (Ադրբեյջան) դարձավ խորհրդային Միության բամբակագործական յերկրորդ բազան:

Վրաստանը, Համկ(ը)Կ-ի Կենտկոմի վորոշմամբ, յերկրորդ հնգամյակում պետք է «հիմնականում բա-վարարի ամբողջ խորհրդային Միության թեյի պա-հանջը»: Այդ խնդրն իրագործելու համար մղվող պայ-քարն զգալի հաջողություններ ունի: Յեթե 1928 թվա-կանին կար ընդամենը 1900 հեկտար թեյի պլանտա-ցիա, ապա 1933 թվականին թեյի պլանտացիաների տարածությունը հասավ 33.325 հեկտարի:

Մեծ հաջողություններով է ընթանում մերձարև-վաղարձային, մասնավորապես ցիտրուսային տնկարա-ններն ընդարձակելու առաջադրանքի կատարումը, վոր տվել է կուսակցությունը:

Շատ հաջող է զարգանում նաև ծխախոտի մշա-կույթը, վորը խոշոր տեղ է գրավում ԱՍՖՆՀ-ի գյուղատնտեսության մեջ:

Տնտեսական հաջողությունների հիման վրա, գյու-ղացիության քաղաքական ճիշտ ղեկավարման հիման վրա, աճում է կոլեկտիվացումը, ամրապնդվում են

կոլտնտեսութիւնները՝ ունեւոր կուլտուրական կյանքի ուղի բանալով կոլտնտեսականներէ առջեւ:

Անդրկովկասը պրիմիտիւ նահապետական հողագործութեան յերկրից վերածվեց առաջավոր գյուղատնտեսութեան մի յերկրի, վորը ղինված է գյուղատնտեսական մեքենաներով, տրակտորներով, առաջավոր ագրոտեխնիկայով:

Անդրֆեդերացիայի հանրապետութիւններում տնտեսական շինարարութեան հաջողութիւններին ուղեկցում են զգալի նվաճումներ «ձեռով ազգային և բովանդակութեամբ սոցիալիստական» կուլտուրայի համար մղվող պայքարում: Իրականացվեց ընդհանուր տարրական ուսուցումը: Ընդարձակվում է մանկական հիմնարկների, դպրոցների ու կուլտուրական ոչախների ցանցը քաղաքում և գյուղում: Տասնյակ ընդհանուր ու տեխնիկական բարձրագույն դպրոցներ վերջին տարիներս Անդրկովկասի արդյունաբերութեան ու գյուղատնտեսութեան արդեն սովել են ինժեներներ, ագրոնոմներ և ուսուցիչներ՝ տեղական ազգութիւնների բանվորներից, բանվորուհիներից, կոլտնտեսականներից և կոլտնտեսուհիներից: Ազգային լեզուներով թարգմանվում են մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկները: Ծաղկում է արվեստը՝ գրականութիւնը, թատրոնը, կինոն, յերաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը: Ամրանում է Անդրկովկասի ժողովուրդների աշխատավորների ինտերնացիոնալ միասնութիւնը:

*
* *

Անդրկովկասում սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութիւնները հնարավոր դարձան միմիայն կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան ճիշտ կենսագործման հիման վրա:

1921 թվականին Լենինը «Դիբեկտիֆներ Կովկասի կոմունիստներին» նամակում գրում էր, թե Անդրկովկասի հանրապետութիւնների սերտ դաշինքը «կատեղծի ազգային խաղաղութեան մի որինակ, վորը չի տեսնված բուրժուազիայի որոք և հնարավոր չե բուրժուական իրավակարգում»: Լենինի այդ ցուցումը կենսագործվեց այն անհաշտ մարտերում, վորոնք մղվում էին նացիոնալիզմի և նացիոնալ ուկրոնիզմի դեմ՝ մեր կուսակցութեան առաջնորդ ընկեր Ստալինի անմիջական ղեկավարութեամբ:

Խորհրդային Անդրկովկասը՝ հանդիսանալով Խորհրդային Մեծ Միութեան անբաժանելի մասը, խիստ կերպով տարբերվում է մյուս յերկրներից իր բնական պայմանների խայտառղետութեամբ, իր ընդերքում թաղնված հարստութիւնների հսկայական բազմազանութեամբ, ազգային փոխհարաբերութիւնների ամենաբարդ միահյուսումով, իր սահմանամերձ դրութեան առանձնահատկութիւններով:

Անդրկովկասում բնակվում են տասնյակներով տարբեր ժողովուրդներ՝ վրացիներ, թուրքեր, հայեր, սուսներ, քրդեր, հույներ, արաբներ, ռուս, աջարացիներ, հրեաներ, թալիշներ, պարսիկներ, լեզգիներ և ուրիշ շատ ժողովուրդներ, բոլորովին տարբեր կենցաղածնով: Ժողովուրդների լեզուների ու բարբառների բազմութիւնը հանդիսանում է բազմազգ Անդրկովկասի այնպիսի առանձնահատկութիւնը, ինչպես նրա ժողովրդական տնտեսութեան բարդ կոմպլեքսը: Այդ բոլորը չի կարող վորոշ բարդութիւն չստեղծել ԱՍՖՍՀ-ում կատարվող աշխատանքի պայմաններում, վորը պահանջում է հաշիւ առնել այդ պայմանների առանձնահատկութիւնները:

Անդրկովկասյան ֆեդերացիան հանդիսանում է

Անդրկովկասի ժողովուրդների գործակցութեան այն ձևը, վերով ապահովվում և յերկրի սոցիալիստական շինարարութեան ճիշտ ղեկավարումը և այդ բոլոր առանձնահատկութեան նշանները հաշվառումը:

Անդրկովկասյան Ֆեդերացիան, վորը բաղկացած և յերեք հանրապետութեաններից (Վրաստան, Ադրբեջան և Հայաստան), հանդիսանում և յեռանդամ ֆեդերացիա: Ֆեդերք հիմնական հանրապետութեանների մեջ մտնում են նաև հինգ ինքնավար հանրապետութեաններ ու մարզեր:

Անդրկովկասյան Ֆեդերացիան ծնվել, աճել ու ամրապնդվել և կատարի գոտեմարտերի բռնվելով նացիոնալ-ուկրոնիզմի հետ, վորը փորձում էր վիժեցնել ֆեդերացիայի ստեղծումը, նրա քաղաքական ու տնտեսական ամրացումը:

Ընկեր Ստալինը 12-րդ համագումարում արտասանած իր ճառում, վոր խորը վերլուծման և յենթարկում ազգային հարցը ճիշտ լուծելու համար մղվող պայքարի խնդիրներն Անդրկովկասում, ասել է՝

«...Հարկավոր և իրական սիստեմատիկ, անկեղծ, իսկական պրոլետարական ոգնութեան ցույց տալ մեր կողմից կուլտուրական ու տնտեսական տեսակետից հետ մնացած ազգութեանների աշխատավոր մասսաներին: Անհրաժեշտ և, վոր բացի դպրոցներից ու լեզվից, ուսանական պրոլետարիատն ամեն միջոց ձեռք առնի, վորպեսզի ծայր-յերկրներում, կուլտուրական տեսակետից հետ մնացած հանրապետութեաններում,— իսկ նրանք հետ են մնացել վոչ թե իրենց մեղքով, այլ այն պատճառով, վոր առաջ դրանց դիտում էյին վորպես հումքի աղբյուրներ,— ստեղծելու այնպիսի դրութեան, վորպեսզի այդ հանրապետութեան

ներում կազմվեն արդյունաբերութեան ոջախներ» (Ստալին «Մարքսիզմը և ազգային-գաղութային հարցը», էջ 117: (Կուսհրատ, 1934 թ.):

Պրոլետարական ոգնութեանը հսկայական դեր խաղաց մեր յերկրի ինդուստրացման գործում, Անդրկովկասի հանրապետութեանների դրութեան ամրացնելու, Անդրֆեդերացիան ամրապնդելու ասպարիզում: Անդրկովկասում առաջ յեկած արդյունաբերական ոջախներում աճեցին պրոլետարների կադրեր տեղական բնիկ ազգութեաններից:

Այն գործոններից մեկը, վորոնք խոչնդոտ էյին հանդիսանում հանրապետութեանների միացմանը և մի միութեան կազմելու գործին, հանդիսանում էյին շովինիզմը և նացիոնալիզմը:

Նույն ճառում ընկեր Ստալինն ասում էր՝

«...Յեթե խորհրդային իշխանութեանը չկարողանար Անդրկովկասում ստեղծել ազգային խաղաղութեան այնպիսի մի ուրպան, վորը կարողանար կարգավորել բաղխումներն ու կոնֆլիկտները, մենք կվերադառնայինք ցարիզմի եպիստոլին կամ դաշնակների, մուսավաթականների ու մենշևիկների եպիստոլին, յերբ մարդիկ այրում ու մորթում էյին միմյանց» (նույն աշխատութեանը, էջ 119—120):

Այն ուղին, վորի կողմն էյին մղում նացիոնալ ուկրոնիստները, նշանակում էր «կովկասի մեր ամբողջ քաղաքականութեան և խորհրդային իշխանութեան անխուսափելի մահը»:

Անդրկովկասի բուրժուականները գլխովին ջարդ ու փշուր արին շովինիզմը, նացիոնալիզմը, նացիոնալ-ուկրոնիզմը, տրոցկիզմը և հսկայական աշխատանք ծավալեցին Անդրկովկասի Ֆեդերացիան քաղաքականա-

պէս ամրացնելու բնագավառում, ստեղծեցին այն բո-
լոր պայմանները, վորոնք անհրաժեշտ էյին տնտեսա-
կան ու կուլտուրական հետագա զարգացման համար:

ՀԱՄԿ(բ) Կ Կենտկոմն իր 1929 թ. հոկտեմբերի
30-ի վորսշմամբ Անդրկովկասի կոմունիստական կազ-
մակերպությունների առջև խնդիր դրեց՝ կենտրոնաց-
նել իրենց ջանքերն «ազգային հանրապետությունների
տնտեսական ու սոցիալիստական շինարարության վրա,
նրանց ինդուստրացման, գյուղատնտեսության տեխ-
նիկական ու սոցիալական վերակառուցման վրա», ա-
ռաջարկելով «ամրացնել Անդրկովկասյան Ֆեդերա-
ցիայի տնտեսական բազան, իրոք ղեկավարել Անդր-
կովկասի ամբողջ տնտեսական շինարարությունը»:
ՀԱՄԿ(բ) Կ Կենտկոմը նշեց, վոր այդ խնդիրը լուծելու
համար անհրաժեշտ է միաժամանակ ծավալել «Անդր-
ֆեդերացիայի կազմի մեջ մտնող ազգային հանրապե-
տությունների լայն ինքնագործունեյությունը և տըն-
տեսական նախաձեռնությունը»:

ՀԱՄԿ(բ) Կ-ի Կենտկոմի այդ կարեւորագույն ցու-
ցումը ղեկավար դիրեկտիվ հանդիսացավ Անդրկովկա-
սի կուսակազմակերպությունների ամբողջ աշխատանքի
համար: Սակայն հետագայում Անդրկով. կուսակցական
կազմակերպությունները սխալներ թույլ տվին ազգա-
յին հարցում, գյուղացիության հիմնական մասսանե-
րի քաղաքական ղեկավարման հարցում: Չկար նաև
կուսակցական կազմակերպության բոլշևիկյան համա-
խմբավածություն:

Անդրկովկասի տնտեսական ու կուլտուրական շի-
նարարության ղեկավարության տեղի ունեցած բյու-
րոկրատիկ կենտրոնացումն արտահայտում եր այն, վոր
կուսակազմակերպությունները չգիտեյին զուգակցել
Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի տնտեսական-քաղա-

քական գորության ամրացումը, ԱՍՖԽՀ-ի մեջ մտնող
հանրապետությունների նախաձեռնության ու ինքնա-
գործունեյության առավելագույն ծավալման հետ:

Անսկզբունք խմբակային պայքարը, «ատաման-
շինան», մարդկանց բաշխումը վոչ ըստ գործարար
սկզբունքի, կուսակցական կարգապահության և պա-
տասխանատւության զգացմունքի անկումը, բնորո-
շում են գործերի դրությունն այդ շրջանում անդրկով-
կասյան կուսակցական կազմակերպության մեջ:

Կուսակցական ղեկավարությունը թույլ տվեց մի շարք
խոշոր խեղաթյուրումներ և «ձախ» խոտորումներ գյու-
ղացիական հարցում: 1931 թ. Անդրկովկասում, մանա-
վանդ Վրաստանում, տեղի ունեցած սխալներն արտա-
հայտվեցին մերկ վարչարարությամբ, կոլեկտիվացման
ուռցրած թվերի հետևից ընկնելով և խորհրդային
Միության առաջավոր հացահատիկային շրջանների
փորձը մեքենայորեն Անդրկովկաս տեղափոխելով: Այդ
ամենապարզորոշ կերպով վկայում է, վոր այն ժամա-
նակ Անդրկովկասի կուսակազմակերպությունները հա-
մապատասխան հետեւություններ չէյին արել Վրաս-
տանի 1924 թ. դասերեց:

1924 թ., Մոսկվայում, գյուղական բջիջների քար-
տուղարների խորհրդակցությանը, ընկեր Ստալինն իր
յեւույթում քաղաքական ծրագիր տվեց Անդրկովկասի
գյուղացիության ճիշտ ղեկավարումը կազմակերպելու
համար: Ընկեր Ստալինն ասում եր՝

«Մեզ մոտ թերթերում գրում են Վրաստա-
նում տեղի ունեցած բուտաֆորական յեւույթների
մասին. դա ճիշտ է, վորովհետև ընդհանուր առ-
մամբ Վրաստանում ապստամբությունն արհես-
տական եր, վոչ ժողովրդական: Սակայն մի քա-
նի վայրերում, շնորհիվ կոմկուսի ու մասսայի

վատ կապի, մենչիկներին հաջողվեց ապստամբութեան մեջ ներգրտուիլ այդ գյուղացիական մասսայի մի մասը: Բնորոշ է, վոր այդ վայրերն ամենից ավելի յին հաղեցված կոմունիստական ուժերով: Այդ վայրերում համահատարար շատ ավելի կոմունիստ կա, քան մյուսներում: Յեւ ահա հենց այդտեղ էլ մարդիկ անտեսեցին, հետսան, չհետեցին, վոր գյուղացիներին մեջ խմորում կա, վոր գյուղացիներն ինչ վոր բանի պատրաստութեան են տեսնում, վոր նրանց մեջ զբաղեցնում էին, վոր վերջինս կուսակցութեան և որեցոր, իսկ կուսակցութեանը վրէժն է չգիտեր դրա մասին . . . »:

«Ինչպես կարող եր պատահել այդ անհեթեթութեանը: Հենց այնպես, վոր կոմունիստները չբարոյացան լենինարար մոտենալ գյուղացիներին, վստահութեան միջոցով փոխարեն ստեղծեցին փոխադարձ անվստահութեան միջոցով և այդպիսով կուսակցութեանը կարեցին անկուսակցական գյուղացիներին»:

Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպութեան ներքին սխալների արմատն այն եր, վոր կուսակազմակերպութեանները բախկանաճախ չէին կապված գյուղացիական մասսաների հետ և «զուրա յիկով, վոր նրանք կարված էին անկուսակցական գյուղացիութեան տրամադրութեաններին, խոհերից ու ակնկալութեաններին»:

Անդրկովկասի կուսակազմակերպութեաններն այդ սխալներն ուղղեցին միմիայն շնորհիվ ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմի և անձամբ ընկեր Ստալինի յեռանդուն միջամտութեան ու ոգնութեան: ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմի 1931 թ. հոկտեմբերի 31-ի վորոշումն Անդրկովկասի

բոլշևիկներին համար հանդիսացավ բոլշևիկյան գործողութեան պատմական վաստակաւոր կատարված սխալներն ուղղելու համար մղվող պայքարում:

Փոխվեց Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպութեաններին ղեկավարութեանը, Համ. Կ(Բ)Կ Կենտկոմի 1931 թ. հոկտեմբերի 31-ի վորոշումներն իրականացնելու համար մղվող պայքարում համախմբեցին Անդրկովկասյան բոլոր լավագույն բոլշևիկները: Կուսակազմակերպութեանները մոբիլիզացիայի յենթարկեցին իրենց ուժերը՝ համառ տշխատանքի համար: Կենտկոմի վորոշումներն իրականացնելու համար, անողորմ պայքար հայտարարելով ցուցամուտութեան դեմ, ճշգրիտ շարժակրատութեան դեմ, և թեմբերը քշտած ձեռնամուխ յիզան մանրակրկիտ առօրյա աշխատանքի:

Ամբանում է մեր կապը մասսաների հետ: Փոխվում է կուսակազմակերպութեաններին աշխատանքի վորճը: Հսկայական աշխատանք է կատարվում հենց կուսակցական կազմակերպութեաններն ամրացնելու, կուսակցական կազմերը ճիշտ բաշխելու համար: Այդ բոլորի հետեանքով Անդրկովկասի կազմակերպութեանն զգալի հաջողութեաններ ձեռք բերեց Համ. Կ(Բ)Կ Կենտկոմի վորոշումներն իրականացնելու գործում:

Պայքար մղելով կուսակցութեան հիմնական դժի համար, բնկեք Ստալինի ցուցումները կատարելու համար, լենինյան ազգային քաղաքականութեան համար, պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի համար, Անդրկովկասի բոլշևիկները, Վրաստանի, Ադրբեջանի ու Հայաստանի աշխատավորներն ստեղծեցին և ամրապնդեցին Անդրֆեդերացիան, իսկական ազգային խաղաղութեան այդ հզոր պատվանդանը, պրոլետարական հեղափոխութեան պողպատակուռ առաջատար դերը խորհրդային Միութեան արևելյան սահմաններում:

Բազմի նալթանքերը, նրանց ներկա ժողովըրդական տնտեսական հսկայական նշանակությունը և փայլուն ապագան, ամենավաղ կերպով մարմնավորում են Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի բնական տնտեսական հարստությունները:

Արևելքի սահմանագլխին, նոր առևտրական ուղիների խաչաձևման պատմական կետում, յերեսը դարձրած դեպի ստրկացած ներքին հակասություններով բղկավող Արևելքը, կանգնած է Բագուն, վորպես մի ապագած, վորպես լեռնյան աղագյին քաղաքականություն հաղթանակի փայլուն վկան:

Նալթը միշտ էլ միջազգային ուժ է հանդիսացել, և Բագուն իր նալթի հսկայական հարստությամբ համեղ պատառ է հանդիսացել ըտրո ժամանակների ու ժողովուրդների նվաճողների համար, կապիտալիզմի գլխատիչների համար:

«Բագուն, իսկ Բագում» նալթ», — գրել է իր ճանապարհորդական հիշատակարանում հին արաբական աշխարհագրագետ Մասսուդին, վորն այցելել է Բագու յիվրոպական տարեգրությունից շատ առաջ:

«Այդ Բագուն հարուստ է հիանալի վորակ ունեցող նալթով», — գրել է Պետրոս Առաջինը, ուրվագծելով մի պլան ուսական զորքերի դեպի «պարսից հողը» կատարելիք արշավի համար:

Բազմի նալթային հարստությունները հայտնի էյին ամենահին ժամանակներից, սակայն դրանց արդյունաբերական լայն մշակումն սկսվեց կես դարից քիչ ալելի առաջ:

Բազմի առաջին վիշկան կառուցվեց 60-ական թվականների վերջերին, սակայն միայն անցյալ դարի 90-ական թվականներին, յերբ խփեցին հզոր շառըրվաններ Բալխանիում ու Բիրի-Նյրաթում, սկըս

վեց Բազմի համաշխարհային հռչակը, նալթի այդ քաղաքի, բուրժուական թաղերի շլացուցիչ հարստություն և բանվորական ավանների աղաղակող աղքատություն այդ քաղաքի:

Ավելի քան 200 նալթային ընկերություն տիրություն էյին անում մինչ հոկտեմբերյան Բազմին: Նոբելները, Մանթաշենները, Ռոտշիլդները, Ղուկասովները, Լիանոզովները, Նադիրները, Ասադուլանները, Մուխթարովները և այլն՝ միլիոնների կարողություն ղիղեցին այդ նալթով: Գիշատիչ շահագործում, հանուլթի ու փորելու ակրմիալ տեխնիկա, բարբարոսական ժելոնկան, հողի բուլթ փորում՝ պարանին կախ արած սրածայր յերկաթով, ծանր աշխատանքը փորվող հորերում, ընդերքի շահագործման վոչ ռացիոնալ մեթոդներ, — ահա թե ինչն է բնորոշ Նոբելներին, Մանթաշեններին և ուրիշների նալթահանքերի համար:

Հեղափոխությունը Բագուն ի սպաս դրեց սոցիալիզմի շինարարությունը:

Բազմի նալթագործների առջև, վորոնք 1920 թվականին վոնդեցին նալթարդյունաբերողներին, մուսավաթական թափթփուկներին ու անգլիական ինտերվենտներին, ծառացան հսկայական խնդիրներ՝ տիրապետել նալթային տնտեսության ղեկավարությունն ու տեխնիկային և նալթարդյունաբերությունը դարձնել յերկրի ժողովրդական տնտեսության առաջավոր ճյուղը:

Արդեն 1928 թվականին Բագուն համարյա բոլորովին կորցրեց իր հին կերպարանքը: Ազնեֆիթի լավագույն ինժեներները յեղան Ամերիկայում և այնտեղից բերին նալթի արտադրության կադմակերպման ամենաարժեքավոր փորձառությունը: Նալթահանքերում յերևացին առաջին խորը պոմպերը, շրջապատյալ

փորձած առաջին հորերը: Սկսվեց նոր փորվող հորերի ելեկտրիֆիկացիան, աճեցին նավթ մշակող նոր հզոր ձեռնարկություններ:

Համեմատած մինչպատերազմյան՝ 1913 թվականի հետ, շահագործվող հորերի թիվը համարյա յոթապատկվեց: Նավթահանքերն ամբողջովին անցան շրջապտույտ փորման ու փակ շահագործման, ծավալվեց նոր նավթավայրերի ու խորը նավթաշերտերի մշակումը:

Այժմ Ադրբեջանի նավթարդյունաբերությունը համարյա վոչ մի ընդհանուր բան հունի նախկին կապիտալիստական նավթահանքերի հետ: Խորհրդային իշխանությունը համարյա ամբողջովին նոր ստեղծեց յերկրի առաջավոր նավթարդյունաբերությունը: Դրան մենք հասանք շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր Համ. Կ (բ) Կ-ի Կենտկոմը և անձամբ ընկեր Ստալինը սխառնամտիկաբար զեկավարել են նավթարդյունաբերությունը, ոգնել են նրան աշխատանքում:

Նավթագործներն առաջին հնգամյակը կատարեցին յերկու և կես տարում:

Յերկրորդ հնգամյակը բազմեցրին սկսեցին հանույթի հետագա բարձրացումով և նոր արշավով դեպի քիչ հետադուրած նավթավայրերը: Համաշխարհային արդյունաբերությանն անձանոթ տեմպով, մի տարուց պակաս ժամանակամիջոցում, ստեղծվեցին յերկու խոշորագույն նավթահանքեր՝ Լոկ-Բատանն ու Կալան, և մի շարք նոր տարածություններ պատրաստվեցին շահագործման համար: Առաջ գնաց նավթահանքերի տեխնիկական զինվածությունը:

Յերկրորդ հնգամյակի առաջին տարվա պլանն Ադնեֆթը գերակատարեց (15.325 հազար տոնն):

1934 թ. պլանը կազմում է 22 միլիոն տոնն,

այսինքն յերեք տնդամ ավելի, քան տարվա եր Բազուն պատերազմից առաջ և 46 տոկոս ավելի 1933 թ. պլանից: Այդ պլանն անպայման իրական և և կազմվել և Բազվի բոլոր ամենահարուստ հնարավորությունները հաշվի առնելով: Սակայն հանույթի այդ պլանը կատարելու համար, անհրաժեշտ է, վոր նավթահանքերի ապարատն աշխատի հստակ ու ժամացույցի պես կանոնավոր, անհրաժեշտ և ևլ ավելի արագ առաջ մղել նավթային տնտեսության տեխնիկական վերակառուցումը և բարելավել փորելու և շահագործման մեթոդները:

Ներկայումս նավթահանքերի հետ միավր նախ և առաջ վկայում է, վոր Ադնեֆթը թույլ և նախապատրաստվել պայքարելու 22 միլիոն տոնն նավթի համար և նրա ապարատի աշխատանքը զեւ լիովին համապատասխան չի դարձված տնտեսական նոր հսկայական խնդիրներին:

Համ.Կ(բ) Անդրյերկոմը, վորը լարված հետևվում է նավթահանքերի աշխատանքին և ոպերատիվ կերպով ոգնում է նրանց դժվարությունները հաղթահարելու, Ադրբեջանի Կոմկուսի Կենտկոմի ու Բազվի Կոմիտեի հետ միասին մշակեց Ադնեֆթի վերակառուցման մի ծրագիր՝ 22 միլիոն տոննի պլանը կատարելու համար: Վերակառուցման այդ ծրագրին հաղանություն ավեց Համ.Կ(բ) Կենտկոմը:

Համ.Կ(բ) Կենտկոմի վորոշումն արձանագրում է, վոր «Ադնեֆթը և Բազվի կուտակցական կազմակերպությունը, շնորհիվ նավթարդյունաբերության տեխնիկական զինվածության բարձրացման, զեկավար աշխատանքի համար մասնագետների յերկատարող կադրեր առաջ քաշելուն, շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր բանվորներն ու ինժիներատեխնիկական աշխա-

տողները մոբիլիզացիայի յենթարկվեցին նավթի համար պայքարելու, շնորհիվ նախկին Ազնեֆթ միավորման փոքրացման, վոր կատարվեց Կենտկոմի վորոշումների հիման վրա, զգալի հաջողություններ ձեռք բերեցին»։ Մատնանշելով այդ հաջողությունները (հանույթի աճումը համեմատած անցյալ տարվա հետ 46,5 տոկոսով և փորման աճումը՝ 67,5 տոկոսով), Համկ(բ)Կ Կենտկոմն ուրվագծեց Բազլի նավթահանքերի հետագա վերելքի ուղիները։

Մեր խնդիրներն են՝ վճռաբար առաջ մղել փորելու գործի ամբողջ ճակատը՝ Ազնեֆթի ամենից ավելի հումնացող այդ ճակատամասը, ավելացնել փորելու արագությունը և բարելավել նրա վորակը, ել ավելի արմատացնել առաջավոր տեխնիկան նավթային տնտեսության մեջ, կազմակերպել նավթագործական սարքավորման նորագույն տեսակների մասսայական արտադրությունը, ավելի լավ ոգտագործել գոյություն ունեցող տեխնիկական ռեսուրսները, ուժեղացնել կուսակցական մասսայական աշխատանքը նավթահանքերում և ավարտել կենտրոնական ու նավթահանքային ապարատների աշխատանքի վերակառուցումը։

Ազնեֆթի վերակառուցման հիմնական խմատն ել ավելի ճիշտ կառուցել նավթահանքային վարչությունը, ամբացնել շահագործման ու փորման խմբակները, դարձնել նրանց լիարյուն տնտեսական ողակներ, ավելի համարձակորեն փոխադրել մասնագետներին ապարատներից դեպի խմբակները, դեպի արտադրություն, բարձրացնել փորման վարպետի դերն ու պատասխանատվությունը, դարձնելով նրան փորվող նավթահորի իսկական տերը։

Անդրկովկասի բոլշևիկները, Բազլի բոլոր նավթագործները, զիտակցում են այն մեծագույն պատաս-

խանատվությունը, վորը դրված է նրանց վրա 22 միլիոն տոնն նավթի հանույթի պլանով, և մոբիլիզացիայի յեն յենթարկում բոլոր ուժերը կուսակցության այդ առաջադրանքը կատարելու համար։

Մեր առջև խնդիր է դրված՝ վաճ միայն կատարել հանույթի 1934 թ. պլանը, այլև պայմաններ նախապատրաստել նավթարդյունաբերության հետագա աճման համար։

Ապշերոնի վաղվա որը պետք է նախապատրաստել այսօր—դրա համար ևս աշխատում են Բազլի բոլշևիկները և Բազլի բոլոր նավթագործները։

Ապշերոնը փայլուն հեռանկարներ ունի։ Մենք ունենք ամենահարուստ նավթաբեր ֆոնդեր, վորոնք կարող են մի շարք հնգամյակների ընթացքում ապահովել յերկիրը նավթով։

Արդեն այս տարի արդյունաբերական շահագործման են հանձնվում նոր տարածություններ՝ Բյուրդահանին, Սուլու-Թեփեն և Զիխը։

1935 թվականին խորհուրդների յերկրի գործող նավթային ֆոնդի մեջ պետք է մտնեն նաև մի շարք նոր շրջաններ՝ Մարդաքյանի, Թուրքյանին, Շոնդարը, Քահրիզը և Ապշերոնի ծովափնյա առանձին մասերը։

Ազնեֆթի յերկրաբանների ջանքերով, վորոնց դերը նավթի համար մղվող պայքարում բացառիկ չափով մեծ է, հաստատված է, վոր Ապշերոնի ամբողջ թերակղզին ներկայացնում է աշխարհում յեղակի համատարած նավթային շտեմարան։

Ադրբեջանի նավթի ընդհանուր պաշարը կազմում է ավելի քան մեկ ու կես միլիարդ տոնն։ Այդ մեծագույն հարստություններն յ պատահեկ սոցիալիզմին—այդ է մեր խնդիրն այսօր և վաղը։

Համկ(ը)ի կենտկոմը և ընկ. Ստալինը հսկայական կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներ են դրել Անդրկովկասի բոլշեիկների առջև՝ յերկրի գոլգոթանտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման սուպարիզում:

Մի գութան 15 տնտեսութեանը, մի արոր յերեք տնտեսութեան— ահալասիկ Անդրկովկասի գոլգոթանտեսութեան «տեխնիկական զինվածութեանը» 1920 թվականին, նախքան Խորհրդային "Խլխանութեանը: Բերքի ավելի քան կես մասը պետք էր տալ կարվածատերին, վորպիս հողի վարձադին, հողամասի վրա ջուր բաց թողնելու իրավունքի համար: Մնացած բերքի զգալի մասն անցնում էր կուլակի ձեռքը՝ նրա գութանը, գոմիչն ոգտագործելու համար, սերմացույի համար: Հողը ժլատ էր, քիչ էր բերք տալիս: Բնական հսկայական հարստութեաններն անողտագործելի էին մնում:

Առատաձեռն բնութեանն Անդրկովկասում ստեղծել և բոլոր պայմանները՝ հաջողութեամբ մշակելու այնպիսի ըույսեր, վորոնցով հպարտանում են ճապոնիան ու Չինաստանը, վիկտորիան ու Տամանիան, Նոր Զելանդիան և Հարավային Ամերիկան, Ֆլորիդան և Կալիֆորնիան: Սակայն ցիտրուսային մշակույթներիով բոլորում ամբողջ տարածութեանն Աջարիստանում 1913 թվականին կազմում էր միայն 250 հեկտար՝ համարյա տասն անգամ պակաս քան 1933 թ. ցիտրուսային տնկարանների տարածութեանը և յերկու անգամ պակաս այս տարվա դարնան աճումից: 1933 թվականին թեյի տնկարանների տարածութեանն ավելացել է 33 անգամ:

Ներկայումս աշխարհիս համարյա բոլոր յերկրների բույսերը ներկայացված են Անդրկովկասում՝ ա-

մերիկյան և յեգիպտական բամբակը, թեյը, ծխախոտը, մետաքսը, լիմոնը, մանդարինը, նարինջը, գրեյվիֆուտը՝ լիմոնի ու նարինջի այդ ամենատորգինալ խառնուրդը, ռամին, վորի թեյերից պատրաստվում են իրենց առաձգականութեամբ ու ամրութեամբ անփոխարինելի մետաքսե գործվածքներ, մի քանի տասնյակ տեսակ արմավենիներ, շիմշատ, վորի փայտն այնքան բարձր է գնահատվում, բամբակը, վորից կարելի յե պատրաստել ամեն ինչ՝ սկսած հսկայական կայմերից մինչև կահույք ու փոքրիկ ու նորր գարդարանքներ, խաղող, հաղվագյուտ պտուղներ՝ քաղցր խուրման, քնքուշ մուսլի ֆեյխտյան, զկեռը, անոնան, վորի պտուղներն անվանում են ծառի վրա բանող պաղպաղակ, փատուղը, յուրորինակ արաուկարիան, բատատը՝ մերձարեադարձային այդ գետնախնձորը, տունգի ծառը, վորը տալիս է հատուկ արժեքավոր յուղեր, լաքի ծառը, վորի յուղից պատրաստվում են արագորեն չորացող և ալկալիներին ու թթուներին դիմացող լաքեր, եֆկալիպտներ, լիմոնի սորգո և լիմոնի վերբեն, վորոնք տալիս են լիմոնի թթու խորդենին և այլ յեթերատուները, վորոնք կազմում են պարֆյումերային արդյունաբերութեան հիմնական հումքը. նորդեանադական վուշն ու դրացենը, վորոնցից պատրաստվում է մանելու թել. քաֆուրի դափնին, քինայի ծառը, խցանի ծառը, կաուչուկատուները: Անկարելի յե թվարկել Անդրկովկասում բուսնող բոլոր արժեքավոր ու հաղվագյուտ բույսերը: Անդրկովկասի բոլշեիկները պայքար են մղում այդ մեծարժեք բույսերի արդյունաբերական լայն մշակման համար:

Ադրբեյջանի, Վրաստանի և Հայաստանի սարալանջերում տարածվում են ալպյան արոտավայրերը: Այդտեղ կարելի յե ստանալ զվիցերական, հոլանդա-

կան և բակչտեյն արժեքավոր պանիր: Կան բոլոր պայմանները, աղնվացեղ անասուններ՝ շվիցներ ու սիմենտալներ աճեցնելու համար:

Անդրկովկասի գյուղատնտեսության զարգացման կարևորագույն հարցը վոռոգումն է:

Կառուցված և նոր վոռոգիչ ցանց, վերակառուցված ու մեքենայացված և հինը: Միմիայն վերջին յերեք տարում Անդրկովկասի վոռոգվող հողերն ավելացան 230000 հեկտարով: Որջոնիկիձեյի անվան ջրանցքը վոռոգում է 33 հազար հեկտար ջրազուրկ ամալի հող: Վոռոգման հսկայական աշխատանքներ են կատարվել Մուղանի՝ դաշտում, մեքենայացվել և Բուռ գետի շրջակայքի վոռոգումը, ջուր հոսեց Ալադանի, Թիրիպոնի, Դեբրի ու Սարգարաբադի սիստեմի ջրանցքներով:

Նոր մշակույթները նոր տարածություններ են նվաճում: Կոլխիդի հարթավայրը, «բոցավառ Կոլխիդան», վորը մինչև այժմ ներկայացնում էր մի համատարած ճահճ, վնասաբեր մալարիայի մի բուռ, այժմ չորացվում է: Այդտեղ բացառիկ թափ ու ծավալով կատարվում են հողային, մեխորատիվ և այլ աշխատանքներ, վորոնք հնարավորություն կտան 214 հազար հեկտար տարածությունը ճահճի վրա մշակել մեծարժեք կուլտուրաներ, առաջին հերթին ցիտրուսներ: Փոխվում և Ռիոնի հունը: Ռիոնը Սև ծովն է թափվելու Փոթիից վոչ թե դեպի հարավ, այլ դեպի հյուսիս: Դա հսկայական աշխատանք է: Վերջին յերեք տարում ճահճիձևերից նվաճվել ու յուրացվել է արդեն 5300 հեկտար հող, ընդ վորում հողային աշխատանքի ծավալը կազմել է 1.750.000 խորանարդ մետր: Մինչև 1934 թ. վերջերը Կոլխիդայի շինարարության յուրացրած տարածությունը կկազմի արդեն 14600 հեկտար: Կոլխիդան կգառնա մի ծաղկուն պարտեզ:

1933 թվականին և այս տարվա գարնան աշխատանքների արդյունքներն ամենաակնառու կերպով ցույց են տալիս, թե ինչ հաջողություններ են ձեռք բերել Անդրկովկասի կուսակազմակերպությունները վերջին յերեք-յերեք տարում, պայքար մղելով Համլի(ր)ի Կենտկոմի 1931 թ. հոկտեմբերի 31-ի վորոշումն իրականացնելու համար:

Հացարույսերի մի հեկտարի բերքատվությունը 7,6 ցենտներից 1933 թվականին հասավ 9 ցենտների, բամբակի բերքատվությունը 1930 թվականի 3,7 ցենտներից հասավ 6,7 ցենտների, թեյի բերքատվությունը 701 կիլոգրամից հասավ 803 կիլոգրամի, ծխախոտինը՝ 5,4 ցենտներից հասավ 6,8 ցենտների:

Անդրկովկասը դարձավ Միության յերկրորդ բամբակազործական բազան և դառնում է յեզիպտական բամբակի կարևորագույն բազան: Բամբակի գլխավոր մասսիվները գտնվում են Ադրբեջանում:

Թեյը գլխավոր մշակույթը դարձավ Վրաստանի մի շարք շրջաններում: Վերջին յերեք տարում 14 հազար հեկտար թեյաթուփ տնկելով՝ Անդրկովկասի բոլշևիկները սկիզբը դրին Միության անկախությանըն արտասահմանից թեյաբուծության ասպարիզում: Մեծ աշխատանք կատարվեց յերեսի վրա թողնված պլանտացիաների նորոգման ու վերականգնման բնագավառում:

Թեյի բերքը վերամշակվում է 21 գործարանում: Այս տարի սկսվեց չորս գործարանի շինարարությունը: Մի շարք գործարաններ լիովին տիրապետեցին թեյ յատերեկի վերամշակման տեխնիկային և տալիս են այնպիսի արտադրանք, վորը վոչ մի բանով հետ չի մնում արտասահմանյան ապրանքից:

Պատրաստվող ծխախոտի վորակով Անդրկովկասն

րակի ու սեղմ ժամկետների համար պայքարելու նշանաբանով: Ցանքի հաջող կատարման մեջ փոքր դեր չխաղաց սոցիալիստական մրցությունը, փորձի մասսայական հաղորդումը: Գարնան աշխատանքների նշանաբանն եր կոլտնտեսային բրիգադների պայքարը մրցության մեջ առաջնություն ձեռք բերելու համար: Սոցիալիստական մրցությունը մեծ չափով ընդարձակեց Անդրկովկասյան գյուղերի սահմանները: Անդրկովկասի առաջավոր հարվածային կոլտնտեսականների նախաձեռնությամբ, վորոնք սոցիալիստական մրցության մտան Բեդենչուկի առաջավոր մեքենատրակտորային կայանի կոլտնտեսականների հետ, Անդրկովկասի կոլտնտեսություններն այցելեց Բեդենչուկի կոլտնտեսականների պատվիրակությունը: Փորձի այդ փոխանակումը փոքր դեր չխաղաց գյուղում մասսայական քաղաքական աշխատանք ծավալելու կոլտնտեսականների քաղաքական հարաճուն պահանջներին ավելի մեծ ուշադրություն նվիրելու գործում:

Գյուղում կատարվող մասսայական-քաղաքական և քաղաքական այն աշխատանքը, վորը յերկար ժամանակ արհամարհվում էր, դառնում է կոլտնտեսային արտադրությունն ամրացնելու, գյուղացիության հիմնական մասսաների քաղաքական ճիշտ ղեկավարությունը կազմակերպելու հզոր լծակներից մեկը:

Անդրկովկասը 1933 թվականին տուժին անգամ կատարեց ու գերակատարեց բամբակի, ծխախոտի, թեյի, բրնձի, մանդարինի, պտուղների, կաթնամթերքի պլանները. հացահատիկ հանձնելու պլանը կատարվեց ժամկետից առաջ: Կատարվեցին վոչ միայն քանակական, այլև վորակական ցուցանիշները: Անդրկովկասի կուսակազմակերպությունները զգալի հաջողություններով յեկան կուսակցության 17-րդ համագումարը:

Անդրկովկասն իր ամենահարուստ բնական և սուբստաներով, ալպյան մեծաթեք արոտավայրերով, խոտհարքներով և ձմեռվա արոտներով բոլոր հնարավորություններն ունի դառնալու մթերառատ անասնաբուծության և արդյունաբերական վոչխարաբուծության մի շրջան:

Կոլտնտեսային կարգերն ստեղծում են այդ խնդիրն իրագործելու բոլոր պայմանները: Տարեց-տարի ավելանում է կոլտնտեսային անասնաբուծական ֆերմաների քանակը և անասունների թիվը: Մինչև 1932 թ. սկիզբն Անդրկովկասում կար 1533 կոլտնտեսային անասնաբուծական ֆերմա, վորոնց անասունների ընդհանուր թիվը կազմում էր 409570 գլուխ: Մինչև 1933 թ. վերջերը ֆերմաների թիվը հասավ 2017-ի, իսկ նրանց անասունների թիվը՝ 559300 գլխի: Սակայն շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր մի կողմից «գյուղատնտեսության անասնաբուծական ճյուղերը հագեցված էին խոշոր կուսակալին տարբերով», և մյուս կողմից կուսակալին ուժեղ ագիտացիա յեր մղվում անասուն մորթելու համար, մի ագիտացիա, վորը նպաստավոր հող եր գտնում վերակառուցման տարիներին, ինչպես և շնորհիվ կուսակցական ու հողային որդանների անբավարար աշխատանքին անասնաբուծության ասպարիզում, զգալիորեն կրճատվեց անասունների թիվը: Ա.Ս.Ֆեշչև-ով, վատացավ նրանց կազմը և նվազեցին մթերատվության վորակական ցուցանիշները:

1929 թվականին կար 3994000 խոշոր յեղջուրավոր անասուն, իսկ 1933 թվականին այդ թիվը իջավ 3140000-ի, 1929 թվականին կար 6645000 գլուխ վոչխար և այծ, իսկ 1933 թվականին՝ 3784000 գլուխ: 1929 թվականին կար 635000 խոզ, իսկ 1933 թվականին՝ 374000 խոզ: Միայն ձիերի թիվը մի քիչ ավելացավ՝ 1929 թ. 331000-ից 1933 թվականին հասավ 382000-ի:

Կուսակցութեան 17-րդ համագումարում ընկ. Ստա-
րինի տված այն ցուցումը, թե «1934 թվականը պետք
է դառնա և կարող է դառնալ բեկման տարի՝ ամբողջ
անասնաբուժական տնտեսութեան վերելքի համար»,
Անդրկովկասի կուսկազմակերպութեան ներքին
ցին վորպես մարտական ծրագիր ԱՍՖՆՀ-ն առաջա-
վոր անասնաբուժական տնտեսութեան յերկիր դարձ-
նելու համար:

Կուսակցութեան 17-րդ համագումարից հետո անցած
ժամանակամիջոցում շատ շրջաններ արդեն միանդա-
մայն լուրջ արդյունքներ ձեռք բերին անասնաբու-
ժութեան բարելավման ասպարիզում: Բարելավվեց տ-
նտեսողների խնամքը, նրանց պահպանումը: Շատ
շրջաններ՝ աշխատանքի ճիշտ կազմակերպման հիման
վրա, ստեղծելով մշտական անասնապահական բրի-
գադներ և արմատացնելով գործավարձը, հաջողու-
թյուններ ձեռք բերին անասունների ծնի բնագավա-
ռում և մատղաշ անասունների պահպանման ասպարի-
զում:

Սակայն դա միայն սկիզբն է: Անդրկովկասի տ-
նասնաբուժական տնտեսութեանը դեռ շատ թերու-
թյուններ ունի:

ՀԱՄԿ(բ)Կ. Անդրյերկոմի մայիսի վերջերին ան-
դի ունեցած պահումն ԱՍՖՆՀ-ի անասնաբուժութեա-
նը բարձրացնելու ձեռնարկումներին վերաբերյալ իր
վորոշման մեջ շեշտեց, վոր շրջանային կուսակցական,
հողային ու խորհրդային կազմակերպութեան ներքին
մասը դեռ համառ բոլշևիկյան պայքար էի մղում 17-րդ
կուսհամագումարի անասնաբուժութեան բարձրացմանը
վերաբերյալ վորոշումներն իրականացնելու համար:

Մի շարք շրջաններում ու խորհատնտեսութեաննե-
րում դեռ տեղի չէ ունենում մատղաշ անասունների խո-
շոր կորուստ, ցածր և անասունների մթերատվություն-

նը, անբավարար և կազմակերպված գոտիտերինար
սպասարկումը և այլն:

Պիւնումը խնդիր դրեց՝ մինչև 1934 թվականի
վերջերն ավելացնել խոշոր յեղջուրավոր անասուննե-
րի թիվը միջին հաշվով առնվազն 9 տոկոսով, գոմեշ-
ների թիվը՝ 7 տոկոսով, ձիերինը՝ 5 տոկոսով, վոչ-
խարներինը՝ 16 տոկոսով, իսկ խոզերինը՝ Վրաստա-
նում՝ 35—40 տոկոսով, Ադրբեջանում՝ 12 տոկոսով,
Հայաստանում՝ 30 տոկոսով:

1935 թվականին պետք է լիովին վերացվի կովա-
դրկությունն Անդրկովկասի կոլտնտեսականների մեջ:

Հատուկ ուշադրութեան է նվիրված կոլտնտեսա-
կանների ու մենատնտեսների առանձնապես ոգտագոր-
ծած անասունների (խոզերի, այծերի, թռչունների),
ծած անասունների (խոզերի, այծերի, թռչունների),
վաղահաս տեսակների զարգացմանը: Արդեն 1934 թվա-
կանին խողարուծութեան շրջանների ամեն մի կոլտն-
տեսականի տնտեսութեանը պետք է ունենա առնվա-
զըն մի մայր խող և ածան թռչունների թիվն ամի-
նուրեք հասցնի 10—12-ի:

1934 թվականին Անդրկովկասի բոլշևիկները, ան-
տարակույս բեկում կատեղծեն անասնապահութեան
զարգացման ասպարիզում և յերկու-յերեք տարում
Անդրկովկասը կդարձնեն հզոր, կուլտուրական, մթե-
րառատ սոցիալիստական անասնաբուժութեան մի շր-
ջան:

Գյուղի քաղաքական ճիշտ դեկավարումը և այդ
հիման վրա գյուղատնտեսութեան սոցիալիստական վե-
րակառուցման ասպարիզում ձեռք բերված հաջողու-
թյունները քաղաքական հաստատուն դրութեան ստեղ-
ծեցին Անդրկովկասի գյուղում: Կոլտնտեսական աշխատում են
դացին և աշխատավոր մենատնտես աշխատում են
մեծ յեռանդով, վատ չեն աշխատում:

Հայաստանի մի քանի լեռնային շրջաններում
վերջին ժամանակներու տեղի ունեցած խեղաթյուրում-

ներն այժմ ուղղվում են: Այդ շրջաններում ցանքն
ավարտվեց հաջողությամբ և սահմանված ժամկետին,
իսկ դա լավ ցուցանիշ է:

Գյուղատնտեսութեան ասպարիզում այսօր Անդրը-
կովկասի բողեկեկներէ կարեւորագույն խնդիրն է լավ
կատարել մշակումն ու քաղհանը, մթերումն ու բեր-
քահամաքը: Յանքի ընթացքում տեղի ունեցած առան-
ձին թերությունները պետք է ուղղել ցանքերի ու
տունկերի լավ մշակումով:

Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպութիւնները, շրջաններում ու կոլտնտեսութիւններում, կոլտնտեսականների ու մինստնտեսների և խորհտնտեսական բանվորների մեջ այդ խնդիրների շուրջը ծալալում են կազմակերպչական, մասսայական-քաղաքական աշխատանք և սոցիալիստական մրցութիւն:

Վերջ մի տարակույս չի կարող լինել, վոր որինսակե-
լի կերպով կազմակերպելով մշակումը, բերքահավաքն
ու մթերումը, Անդրկովկասի բոլշևիկները նորանոր
հանդուգություններ ձեռք էր բերեն ԱՍՖԽՀ-ի գյուղատն-
տեսության բարձրացման առաջարկիցում, պայքար մղե-
լով Անդրկովկասի կոլտնտեսությունները բոլշևիկյան
և կոլտնտեսականներին ունեկոր դարձնելու համար:

✱
✱ ✱

Ապրանքաշրջանառության զարգացման ասպարիզում, ինչպես և ժողովրդական տնտեսության մյուս ճյուղերում, Անդրկովկասի բոլոր իրերը վերջ նվաճումներ ունեն: Պետական ու կոոպերատիվ առևտրի բնագավառում, ներառյալ նաև հանրային սնունդը, ապրանքաշրջանառությունը 1930 թվականին 770,4 միլիոն ռուբլուց 1933 թվականին հասավ 2322 միլիոն ռուբլու: Նույն ժամանակաշրջանում խանութների ու

առևտրական վրանների ցանցը 7490-ից հասավ 14748 միավորի: Յերկրում կազմակերպվեց կոոպերացիայի ու պետական առևտրի միջըջանային բազաների, արդյու- նաբերական բազաների ցանց: Անդրկովկասի կարևո- րագույն ձեռնարկություններում կազմակերպված են բանմատակարարման բաժիններ: 1933 թ. ընթացքում միմիայն Ադնեֆթի բանմատակարարման վարչուկյու- նըն իր առևտրական ցանցը 299 խանուկից հասցրեց 404 խանուկի:

Անդրեյովկասի խոշորագույն քաղաքներում բացված են պարենամթերքի ու արդյունաբերական ապրանքների առևտրական հատուկ խանութները: Հացի ազատ վաճառքը ծավալված է ԱՍՖՆՀ-ի 43 քաղաքներում:

Ճաշարարներին ընդարձակված ցանցն սպասարկում և 716 հազար հարյուր սպասողի, Ընդարձակվեց կոլտնտեսային առևտուրը: Մի ամիս առաջ Թիֆլիսում շահագործման հանձնվեց փակ շուկայի նոր մեծ շենքը: Փաստերը վկայում են, Վոր կուսակցության 17-րդ համագումարից հետո Անդրկովկասի բոլշևիկները ձեռնարկեցին ապրանքաշրջանառության ծափալմանը և վորոշ հաջողություններ ձեռք բերին այդ գործում:

Սակայն «ապրանքաշրջանառություններ կա-
ճակը չի կարող բավարարել մեր սպառողներին: Ուս-
տի մեր խնդիրն է՝ ել ավելի ծավալել խորհրդային
առևտուրը, ներգրավել այդ գործում տեղական ար-
դյունաբերությունը, ուժեղացնել կոլտնտեսային-գյու-
ղացիական առևտուրը և նոր վճռական հաշտություն-
ներ ձեռք բերել խորհրդային առևտրի բարձրաց-
ման ասպարիզում» (ՄՍՍԼԻՆ):

Համ Կ(բ)Կ. Անդրյեբրկովի մայրիսին տեղի ունեց
 ցած պլենումը գործնական ձեռնարկումներ ուղղագծեց

ԱՍՖԽՀ-ում ապրանքաշրջանառությունն էլ ավելի ծավալելու համար:

1934 թվականին ապրանքաշրջանառությունը, համեմատած անցյալ տարվա հետ, պետք է ավելանա ստնվազն 25 տոկոսով: Առևտրական ցանցը պետք է ընդարձակվի 500 կետով ևս: Քաղաքներում ու արդյունաբերական կենտրոններում բացվելու չեն 50 հատուկ խանութ ևս: Մինչև հուլիսի մեկը պետք է ավարտվի շրջանային խանութների և կուլտուրական ապրանքների շրջանային խանութների ցանցի ծավալումը:

Ամենակարճ ժամանակամիջոցում ավարտվում է Անդրկովկասի բոլոր առևտրական կազմակերպությունների վարչական ապարատի կրճատումը 10—15 տոկոսով և ապրանքագետների, առևտրական ու հաշվային աշխատողների առնվազն քսան տոկոսի փոխադրումն ստորին առևտրական ողակը: Անդրկովկասի պլենումն առաջարկեց ստորին առևտրական աշխատանքի ուղարկել՝ առաջին հերթին խանութներն ու դոկղական սպառկողները, 200 կոմունիստ, 300 կոմյերիտական և 200 տնտեսվար՝ տնտեսություն մյուս ճյուղերից:

Սակայն այդ կադրերն առևտրական աշխատանքում ամբաստանելու համար, հոսունությունը վերացնելու համար, պետք է վերակառուցել առևտրական աշխատողների աշխատավարձը՝ այնպիսի հաշվով, վոր դա խթան լինի աշխատողներին զրասենյակից անցնելու դեպի խանութ՝ օպերատիվ առևտրական աշխատանքի: Պետք է բարելավել առևտրի աշխատողների կուլտուրական-կենցաղային սպասարկումը:

Անդրկովկասի կուսկազմակերպություններն այժմ հատուկ ուշադրություն են նվիրում լայն սպառման

ապրանքների արտադրությունը, նրանց վորակի բարելավմանը, գների իջեցմանը:

Այդ տեսակետից առաջիմ դեռ հեռու չեն ոգտագործված լինելուց տեղական հնարավորությունները: Շրջանային գործկոմների մեծ մասը համարյա վոչինչ չի արել տեղական արդյունաբերությունը ծավալելու համար: Ընթացիկ տարում տեղական արդյունաբերությունը և տնայնագործական-արհեստագործական կոոպերացիան պետք է պլանից դուրս տան առնվազն 25 միլիոն ռուբլու լայն սպառման ապրանքների: Այդ առաջադրանքը հնարավոր է կատարել և գերակատարել վորովհետև Անդրկովկասի հոսքային ամենահարուստ ռեսուրսները հնարավորություն են տալիս կազմակերպելու լայն սպառման ամենաբազմապիսի առարկաների արտադրությունը:

Ապրանքաշրջանառությունը զարգացումն անխզելիորեն կապված է տրանսպորտի աշխատանքի բարելավման հետ: Յերկու տարի առաջ Անդրկովկասի յերկաթուղիներն ամենավերջին տեղն էյին գրավում Միություն յերկաթուղիների մեջ: Այսօր նրանք զգալի չափով ավելի լավ են աշխատում: Յերկաթուղիների կուսակցական ու կոմյերիտական կազմակերպությունները և յերկաթուղայինների ամբողջ մասսան Համ. կ (բ) կ կենտկոմի՝ յերկաթուղային տրանսպորտին վերաբերյալ վորոշման առաջիկա տարեդարձի կապակցությամբ, սոցմրցման հիման վրա պարտավորություն են ստանձում՝ հասնել Անդրկովկասյան յերկաթուղի աշխատանքին, պայքար մղել Միություն յերկաթուղիների մեջ առաջին տեղը գրավելու համար:

Անդրկովկասյան յերկաթուղին վերակառուցվում է, ելկտրիֆիկացիայի յենթարկվեց Սուբամի լեռ-

Անդրկովկասի կուսկադմակերպութի յունները, պայ-
քար մեղեքով հանդերձ յերկաթուղային տրանսպորտը
բարելավելու համար, մեծ աշխատանք են կատարում
խճուղիների կառուցման ասպարեղում: Խճուղիները
բացառիկ մեծ դեր են խաղում մեր յերկրում: Անդր-
կովկասյան Ֆեդերացիան առաջիկա տարիների ըն-
թացքում կարող է ունենալ և պետք է ունենա խճու-
ղիների որինակելի ցանց: Ապրանքաշրջանառության
զարգացումը և տրանսպորտի աշխատանքի բարելա-
վումը 17-րդ կուսհամագումարի վորոշումներով դրված
են ամբողջ կուսակցության առջև վորպես կարևորա-
գույն խնդիր: Անդրկովկասի բոլշևիկները մորիյիցա-

ցիւայի յէն յենթարկուով իրենց բոլոր ուժերը՝ այդ օրորոշումներն աւագորին կատարելու համար:

Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի համար, Անդրկովկասի հանրապետություններում սոցիալիստական շինարարությունը ծավալելու համար մղվող պայքարում, համախմբվեցին ու ամրացան Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունները: Բարձրացավ կոմունիստների գաղափարական-քաղաքական մակարդակը:

Աճեց ու վերակապեա ամրապնդվեց մարքսիստական-լենինյան դաստիարակութեան ցանցը: Կուսակազմակերպութիւնններում կազմակերպվում ե Մարքսի-Ենգելսի-Լենինի-Ստալինի հեղափոխական տեսութեան խորն ուսումնասիրութիւնը:

Կազմակերպությունը ձգտում է սոցիալիստական շինարարության ամեն մի կոնկրետ ճակատամարտում աշխատել բոլշևիկյան վճռով: Աշխատանքում բարձր սկզբունքայնություն, կոնկրետություն և ռաբբատիվություն արմատացնելու համար մղվող պայքարում աճում են բոլշևիզմի կազմակերպչական տրադիցիաների վճռով դաստիարակվող կուսակցական նոր կադրեր: Նրանք կոպիվում են այն պայքարում, վորը մղվում է բոլշևիկյան կուսակցականության համար, կուսակցության հիմնական դժի համար, լենինյան սոցբային քաղաքականություն համար:

Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունը բարձր ե պահում կուսակցություն համատարիմ ջոկատի կոչումը, այն ջոկատի, ղրբ համախմբված և չամ Կ (ը) Կ լենինյան Կենսկոմի շուրջը, կուսակցու-

Թյան մեծ առաջնորդ, սիրելի ուսուցիչ և բարեկամ
ընկ. ՍՏԱՆԻՆԻ շուրջը:

22 միլիոն տոնն նավթ, 850 հազար տոնն մար-
զանեց, 150 հազար տոնն բամբակ, կես միլիարդ ցիտ-
րուսային պտուղ պետք է տալ խորհուրդներին յեր-
կրին և կտրվի:

Անդրկովկասի բոլշևիկներին համար չկա ավելի
պատվալի որ գործ, քան համառորեն ու անհկուն կեր-
պով պայքար մղել կուսակցության կողմից իրենց վրա
դրված ամենապատասխանատու խնդիրներն իրագոր-
ծելու համար:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0179574

492

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.

Ա. ԲԵՐԻԱ

**Большевики Закавказья в борьбе
за социализм**

Сельхозгиз

1934

Эривань